

UCHWAŁA

Dnia 26 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Bogumiła Ustjanicz

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z powództwa Z. D.

przeciwko Mi. I. i Ma. I.

o zapłatę,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 26 lutego 2014 r.

zagadnienia prawnego

przedstawionego przez Sąd Okręgowy w T.

postanowieniem z dnia 5 grudnia 2013 r.,

"Czy w wypadku niewskazania przez powoda przed rozprawą na wezwanie sądu danych pozwalających sądowi na ustalenie numeru PESEL pozwanego, postępowanie może podlegać zawieszeniu?"

podjął uchwałę:

Przed doręczeniem pozwu i rozpoczęciem rozprawy sąd nie może zawiesić postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. na skutek niewskazania przez powoda danych pozwalających na ustalenie numerów, o których mowa w art. 208¹ k.p.c. Po rozpoczęciu rozprawy zawieszenie postępowania na tej podstawie może nastąpić tylko wtedy, gdy uzyskanie danych umożliwiających ustalenie wskazanych numerów nie jest możliwe.

Uzasadnienie

W dniu 17 lipca 2013 r. powód Z. D. wniósł do Sądu Rejonowego w T. pozew przeciwko Mi. I. i Ma. I. o zapłatę kwoty 1956 zł z tytułu odszkodowania za zniszczone ogrodzenie.

Zarządzeniem z dnia 19 września 2013 r. przewodniczący w Sądzie Rejonowym - po ustaleniu, że nie jest możliwe ustalenie numerów Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) pozwanych na podstawie danych zawartych w aktach sprawy - wezwał powoda do usunięcia tego braku. Powód tych numerów we wyznaczonym terminie nie wskazał, w związku z czym Sąd Rejonowy, postanowieniem z dnia 15 października 2013 r., postępowanie zawiesił.

Rozpoznając zażalenie na to postanowienie, Sąd Okręgowy w T. powziął poważne wątpliwości wysłowione w zagadnieniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 w związku z art. 397 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Indywidualizacja człowieka - osoby fizycznej mającej zdolność prawną - jest nieodzownym elementem prawidłowości obrotu prawnego oraz właściwego kształtowania się stosunków cywilnoprawnych. To samo dotyczy indywidualizacji stron procesu (uczestników postępowania); jest ona niezbędnym czynnikiem prawidłowości oraz skuteczności postępowania cywilnego i bez wątpienia stanowi także jeden z elementów rzetelnego procesu, gwarantującego tzw. sprawiedliwość proceduralną, wypływającą z konstytucyjnego prawa do sądu. Tradycyjnym instrumentem indywidualizującym człowieka w ogólności, a także - oczywiście - w zakresie stosunków cywilnoprawnych, jest nazwisko, wynikające z przynależności do grupy rodzinnej (art. 25 i 88-90¹ k.r.o.), oraz imię, nadawane dziecku w drodze oświadczenia składanego przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego przez osoby sprawujące władzę rodzicielską, lub - w wyjątkowych wypadkach - z urzędu (art. 50 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1986 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego, jedn. tekst: Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264 ze zm.). W konsekwencji przyjmuje się, że imię (imiona) i nazwisko - a także płeć, data

i miejsce urodzenia, imiona rodziców oraz nazwisko rodowe matki - stanowią jeden z najważniejszych, konstytutywnych elementów stanu cywilnego człowieka, kształtujących jego indywidualność. Oczywiście, są także inne instrumenty indywidualizacji, biologiczne lub semiotyczne (np. wizerunek, dermatoglify, kod DNA, struktura skóry, pseudonim, *nick*, cechy pisma ręcznego itp.), ale mają one znaczenie drugorzędne, a niejednokrotnie są skuteczne i miarodajne tylko w ograniczonym zakresie i w ściśle oznaczonych celach (np. przy stosowaniu identyfikacyjnych technik kryminalistycznych).

Indywidualizacja stron (uczestników) postępowania cywilnego ma znaczenie we wszystkich sprawach, jednak znaczenie to rośnie w tych wypadkach, w których wydawane są orzeczenia podlegające wykonaniu w drodze egzekucji albo których skuteczność polega na zdadności do wpisu w określonym rejestrze, w tym także np. w księgach wieczystych. W kodeksie postępowania cywilnego z 1930 r. przyjęto (art. 137 § 1 pkt 1), że kryterium indywidualizacji stron stanowi imię i nazwisko oraz - uzupełniająco - określenie zawodu. Regulacja ta została przejęta do kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r., jakkolwiek jego twórcy przewidywali możliwość wystąpienia sytuacji, w których kryteria indywidualizujące okażą się niedostateczne, co miało dotyczyć w szczególności stosunków wiejskich. Ostatecznie uznano jednak, że przypadki identyczności osób - według ustanowionego kryterium - należy oceniać jako „teoretyczne” lub wyjątkowe.

Należy przy tym dodać, że kryterium w postaci określenia zawodu straciło z biegiem lat jakiegokolwiek znaczenie identyfikacyjne, do czego przyczyniła się nie tylko nieodstępność i nieczytelność danych w tym zakresie, ale także rozwój technologiczny oraz związana z tym dynamika stosunków zawodowych (por. np. okresowe klasyfikacje zawodów i specjalności ustalane na podstawie Międzynarodowego Standardu Kwalifikacji Zawodów ISCO; ostatnio rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, Dz.U. Nr 82, poz. 537). W związku z tym kryterium zawodu strony (uczestnika postępowania), notoryjnie zresztą pomijane, zostało wyeliminowane z kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw

(Dz.U. Nr 172, poz. 1804); od tego czasu funkcję indywidualizującą pełniło wyłącznie imię i nazwisko, a także uzupełniająco - miejsce zamieszkania lub siedziba.

Występujące w praktyce sądowej, a zwłaszcza w postępowaniu egzekucyjnym przypadki zbieżności imion i nazwisk oraz związane z tym błędy popełniane w szczególności przy wdrażaniu egzekucji z rachunku bankowego, w której możliwość obrony przy zastosowaniu unormowania zawartego w art. 825 pkt 3 k.p.c. jest iluzoryczna lub w ogóle niemożliwa, zmusiła prawodawcę do podjęcia kroków mogących zapobiec powtarzaniu się tych przypadków. Sprzyjała temu także cywilizacyjna, upowszechniona wraz z nadejściem epoki elektronicznej tendencja do oznaczania obywateli niepowtarzalnymi numerami (symbolami) identyfikacyjnymi. W konsekwencji przyjęto, że w odniesieniu do osób fizycznych najbardziej efektywnym oznaczeniem indywidualizującym - obok imienia i nazwiska - jest numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL), obejmujący w zakodowanej postaci datę urodzenia, liczbę porządkową oraz płeć. Zgodnie z art. 31 a ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (jedn. tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 ze zm.), numer PESEL to 11-cyfrowy, stały symbol numeryczny, jednoznacznie identyfikujący osobę fizyczną, w którym sześć pierwszych cyfr oznacza datę urodzenia (rok, miesiąc, dzień), kolejne cztery - liczbę porządkową i płeć osoby, a ostatnia jest cyfrą kontrolną służącą do komputerowej kontroli poprawności nadanego numeru ewidencyjnego. Numerem tym dysponuje zdecydowana większość osób fizycznych (obywateli polskich i cudzoziemców zameldowanych w Polsce na pobyt stały lub czasowy trwający ponad trzy miesiące, a także podlegających w Polsce ubezpieczeniom społecznym lub ubezpieczeniu zdrowotnemu - art. 31 a ust. 3 wymienionej ustawy). W odniesieniu do osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi funkcję numeru PESEL przypisano numerowi Krajowego Rejestru Sądowego, a w razie jego braku - numerowi w innym właściwym rejestrze lub ewidencji oraz numerowi identyfikacji podatkowej (NIP).

W konsekwencji ustawą z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2013 r., poz. 654) znowelizowano art. 126, 177

i 505³² oraz dodano art. 208¹. Zmianom tym towarzyszyła zmiana rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. Nr 38, poz. 249) dokonana rozporządzeniem z dnia 18 lipca 2013 r. zmieniającym rozporządzenie - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2013 r., poz. 870), a także zmiana rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (Dz.U. z 2012 r., poz. 443) wprowadzona rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 lipca 2013 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (Dz.U. z 2013 r., poz. 859).

Zgodnie z art. 126 § 2 k.p.c., powód ma obowiązek wskazania w pozwie własnego numeru identyfikacyjnego, który nie obejmuje numerów indywidualizujących stronę pozwaną. Stosownie do art. 208¹ k.p.c., ciężar ustalenia numeru PESEL (numeru Krajowego Rejestru Sądowego lub innego właściwego numeru) spoczywa na sędzie, który jest obowiązany działać w tym zakresie z urzędu, z tym jednak, że wskazanie danych pozwalających sądowi na ustalenie tych numerów pozostaje obowiązkiem powoda. W związku z tym, zgodnie z art. 177 § 1 k.p.c., sąd może zawiesić postępowanie, jeżeli na skutek niewskazania przez powoda w wyznaczonym terminie danych pozwalających sądowi na ustalenie numerów, o których mowa w art. 208¹ k.p.c., nie można nadać sprawie dalszego biegu. Rozszerzenie przyczyn zawieszenia postępowania wynika z tego, że ustalenie numeru PESEL pozwanego następuje z zasady w granicach technicznych możliwości systemu informatycznego obsługującego zbiór gromadzący ten numery. Wielokrotnie jednak niezbędne są dodatkowe dane personalne, którymi sąd nie dysponuje ani nie jest w stanie ich ustalić; ciężar ich wskazania ustawodawca przeniósł na powoda, lokując go w ramach normalnych ciężarów procesowych spoczywających na osobie dochodzącej ochrony prawnej, do których należy przede wszystkim dokładne określenie pozwanego.

Kodeks postępowania cywilnego nie określa czasu, w którym należy podjąć czynności zmierzające do ustalenia numeru PESEL pozwanego, a tym bardziej chwili zawieszenia postępowania. Przepis art. 208¹ k.p.c. jest wprawdzie usytuowany w rozdziale 3 działu II tytułu VI księgi pierwszej kodeksu postępowania

cywilnego zatytułowanym „Rozprawa”, wśród przepisów dotyczących czynności przygotowawczych poprzedzających posiedzenie wyznaczone na rozprawę, nie oznacza to jednak, co trafnie podniósł Sąd Okręgowy, wyłączenia jego działania w sprawach, w których orzeczenie co do istoty sprawy (sporu) jest wydawane na posiedzeniu niejawnym. Nawet jednak wtedy, gdy sprawa podlega rozpoznaniu według przepisów ogólnych o procesie, z umiejscowienia art. 208¹ k.p.c. nie można wyciągać wniosku, jakoby czynności służące ustaleniu numeru PESEL sąd mógł podejmować tylko na rozprawie. Należy podkreślić, że rozdział 3, w którym ulokowano omawiany przepis, oprócz przepisów bezpośrednio dotyczących przebiegu rozprawy (np. art. 201, 211, 212, 214, 215, 216 i 216¹), obejmuje także unormowania odnoszące się do czynności podejmowanych przed rozprawą lub między posiedzeniami wyznaczonymi na rozprawę (np. art. 206 § 1, art. 207 § 1, 3 i 4 oraz art. 208 § 1). Z takiego usytuowania art. 208¹ nie wynika więc, że zawieszenie postępowania na skutek niemożności ustalenia numeru PESEL musi nastąpić przed rozprawą, a tym bardziej przed podjęciem próby doręczenia pozwu stronie pozwanej.

Poza tym kodeks postępowania cywilnego nie zakazuje prowadzenia postępowania, a więc podejmowania różnych czynności procesowych, w szczególności dowodowych, zanim numer PESEL pozwanego zostanie ustalony, zwłaszcza że czynności te mogą doprowadzić lub pomóc w ustaleniu tego numeru. Należy przy tym pamiętać, że zawieszenie postępowania, ograniczające w pewnym zakresie konstytucyjne prawo do sądu (do wydania wyroku), powinno być stosowane z umiarem, elastycznie i - zwłaszcza w nietypowych sytuacjach powstających w toku postępowania - w sposób sprzyjający osądzeniu sprawy. Sąd ma wprowadzić dużą swobodę w ocenie przyczyn zawieszenia postępowania, powinien jednak działać rozsądnie, z intencją usprawnienia postępowania, a nie jego obezwładnienia (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 1934 r., C.II. 35/33, Zb. Orz. 1934, poz. 539, z dnia 28 sierpnia 1935 r., C.I. 2990/34, OSP 1936, poz. 120, z dnia 18 marca 1950 r., Wa.C. 349/49, OSN 1951, nr 3, poz. 66 oraz z dnia 29 sierpnia 1950 r., C 158/50, „Nowe Prawo” 1951, nr 12, s. 42).

Potrzeba elastycznej, rozsądnej oceny omawianej przesłanki zawieszenia postępowania ujawniła się także w sprawie, w której przedstawiono rozstrzygane zagadnienie prawne. Jest bardzo prawdopodobne, że miejsce zamieszkania pozwanych wskazane w pozwie jest prawidłowe, zatem doszłoby do skutecznego zawiadomienia o posiedzeniu wyznaczonym na rozprawę. Jeżeli pozwani stawiliby się na to posiedzenie, możliwe byłoby uzyskanie wszystkich danych umożliwiających ustalenie ich numerów PESEL albo wręcz bezpośrednio uzyskanie od pozwanych informacji o tych numerach. W tej sytuacji zawieszenie postępowania należy ocenić nie tylko jako przedwczesne, ale także - na tym etapie postępowania - niecelowe, udaremniające orzeczenie co do istoty sporu bez jednoznacznego ustalenia, że wydanie tego orzeczenia byłoby niemożliwe. Z tych względów, kierując się także ogólnymi dyrektywami ekonomii procesu, należy przyjąć, że przed doręczeniem pozwu i rozpoczęciem rozprawy zawieszenie postępowania na omawianej podstawie jest niecelowe, więc sąd nie może tego uczynić.

Na ocenę potrzeby i celowości zawieszenia postępowania oraz określenia chwili, w której powinno to nastąpić, musi wpływać także to, że ustalenie numeru PESEL pozwanego zgodnie z art. 208¹ k.p.c. co do zasady warunkuje wydanie wyroku. Dotyczy to w szczególności, ale nie tylko spraw, w których wyrok uwzględniający powództwo podlega wykonaniu w drodze egzekucji sądowej; przepis art. 208¹ k.p.c. ma charakter bezwzględny, w związku z czym, przy uwzględnieniu jego genezy, nie może być przeciwstawiany przepisowi art. 325 k.p.c. (por. § 129¹ regulaminu urzędowania sądów powszechnych oraz § 2¹ rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności).

Z tych względów Sąd Najwyższy uchwalił, że przed doręczeniem pozwu i rozpoczęciem rozprawy sąd nie może zawiesić postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. na skutek niewskazania przez powoda danych pozwalających na ustalenie numerów, o których mowa w art. 208¹ k.p.c., a po rozpoczęciu rozprawy zawieszenie postępowania na tej podstawie może nastąpić tylko wtedy, gdy uzyskanie danych umożliwiających ustalenie wskazanych numerów nie jest możliwe.